ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
της 14ης Μαΐου 1998 *

I — Εισαγωγή

1. Στην παρούσα υπόθεση, με προδικαστικό ερώτημα που παραπέμπει στο Δικαστήριο, το Arrondissementsrechtbank του Alkmaar ζητεί την ερμηνεία της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (στο εξής: οδηγία) [1].

2. Η διαφορά στην κύρια δίκη αναφέρεται στον καθορισμό των «ανεξόφλητων» εκ μισθών απαιτήσεων του εργαζομένου έναντι του αφερέγγυου εργοδότη και, κατ' επέκταση, στον υπολογισμό της καταβλητέας εγγυήσεως, σε περίπτωση που ο εργοδότης είχε προβεί σε τμηματικές καταβολές μισθού προς τον εργαζόμενο κατά την διάρκεια της περιόδου αναφοράς που προβλέπεται στην οδηγία.

II — Το κοινοτικό νομικό πλαίσιο

3. Όπως κρίνεται παγίως, σκοπός της οδηγίας είναι να εξασφαλισθεί στους εργαζομένους μισθωτούς ένα κοινοτικό κατώτατο όριο προστασίας σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, χωρίς να θίγονται οι ευνοϊκότερες διατάξεις των νομοθεσιών των κρατών μελών. Προς τούτο, η οδηγία προβλέπει, μεταξύ άλλων, ορισμένες ειδικές μορφές εγγυήσεως για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους, οι οποίες απορρέουν από συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας και αφορούν τις αποδοχές ορισμένης συγκεκριμένης περιόδου [2].

4. Στο άρθρο 1 της οδηγίας ορίζεται ότι:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας κατά εργοδοτών σε κατάσταση αφερεγγυότητος κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ελληνική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35.

2 — Βλ. αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1997, υποθέσεις C-94/95 και 95/95, Bonifaci κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-3969, σκέψη 3) και υπόθεση C-373/95, Maso κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-4051, σκέψεις 50 και 56).

(...)»

5. Το άρθρο 2, αφού ορίζει, στην παράγραφο 1, πότε ο εργοδότης ευρίσκεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας, διαλαμβάνει στην παράγραφο 2 ότι:

«2. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να να διατυπώνουν ορισμούς των εννοιών "μισθωτός", "εργοδότης", "αμοιβή εργασίας" και "δικαίωμα προσδοκίας".»

6. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, οι οργανισμοί εγγυήσεως που συνιστούν τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών από συμβάσεις ή από σχέσεις εργασίας και αφορούν την αμοιβή πριν από μία ημερομηνία.

Η παράγραφος 2 του αυτού άρθρου ορίζει ότι η ημερομηνία αυτή μπορεί να είναι, κατ' επιλογήν των κρατών μελών,

— είτε η ημερομηνία επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη,

— είτε η ημερομηνία γνωστοποιήσεως της απολύσεως του μισθωτού, που πραγματοποιείται λόγω της αφερεγγυότητας του εργοδότη,

— είτε ένας συνδυασμός ημερομηνιών.

7. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 4, τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να περιορίζουν την ως άνω υποχρέωση των οργανισμών εγγυήσεως στην πληρωμή μόνο των απαιτήσεων που εμπίπτουν σε ορισμένη περίοδο (περίοδο αναφοράς), η οποία ορίζεται ανάλογα με την ημερομηνία που επελέγη κατά το άρθρο 3.

Έτσι, εφόσον τα κράτη μέλη έκαναν χρήση της ευχέρειας που προβλέπεται στην δεύτερη περίπτωση της παραγράφου 2 του άρθρου 3, οφείλουν «(...) να διασφαλίζουν την πληρωμή των ανεξοφλήτων απαιτήσεων για αμοιβές των τριών τελευταίων μηνών της συμβάσεως εργασίας ή της σχέσεως εργασίας που προηγούνται της ημερομηνίας γνωστοποιήσεως της απολύσεως του μισθωτού, που οφείλεται στην αφερεγγυότητα του εργοδότη» (παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, του άρθρου 4).

8. Η ως άνω υποχρέωση πληρωμής των οργανισμών εγγυήσεως μπορεί να περιορισθεί έτι περαιτέρω, υπό τις προϋποθέσεις της τρίτης παραγράφου του άρθρου 4, η οποία ορίζει τα εξής:

«3. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δύνανται να καθορίσουν ένα ανώτατο ποσό στην δια-

σφάλιση πληρωμής ανεξοφλήτων απαιτήσεων των μισθωτών, για να αποφευχθεί η καταβολή ποσών πέρα από τα πλαίσια της κοινωνικής σκοπιμότητος της παρούσης οδηγίας.»

9. Πάντως, το άρθρο 9 διευκρινίζει ότι:

«Η παρούσα οδηγία δεν περιορίζει την ευχέρεια των κρατών μελών να εφαρμόζουν ή να θεσπίζουν ευνοϊκότερες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις για τους μισθωτούς.»

10. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 11, τα κράτη μέλη υπεχρεούντο να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο εντός προθεσμίας 36 μηνών από την κοινοποίησή της, η οποία έληξε στις 23 Οκτωβρίου 1983 [3].

III — Το εθνικό δίκαιο

11. Στην Ολλανδία, το ζήτημα των ανεξόφλητων υποχρεώσεων του αφερέγγυου εργοδότη προς τους μισθωτούς, ρυθμίζεται στο κεφάλαιο IV (άρθρα 61 έως 68) του νόμου Werkloosheidswet (νόμος περί της ανεργίας) του έτους 1968. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η Ολλανδία δεν έλαβε ιδιαίτερα μέτρα συμμορφώσεως, διότι θεωρήθηκε ότι οι ανωτέρω παλαιότερες διατάξεις συνάδουν προς την οδηγία.

12. Όπως προκύπτει από την διάταξη της παραπομπής και τις παρατηρήσεις των μερών, το σύστημα του ολλανδικού νόμου έχει ως εξής:

13. Σύμφωνα με το άρθρο 61, παράγραφος 1, ο εργαζόμενος δικαιούται παροχής από τον αρμόδιο οργανισμό εγγυήσεως εφόσον έχει απαιτήσεις κατά του αφερέγγυου εργοδότη, οι οποίες αφορούν σε αμοιβές για εργασία και στο επίδομα αδείας.

14. Κατά το άρθρο 67, στοιχείο a, ως αμοιβή για εργασία πρέπει να νοηθεί ό,τι ο εργοδότης οφείλει αυτοδικαίως στον εργαζόμενο σε συνάρτηση με την σχέση εργασίας (πλην του επιδόματος αδείας).

15. Η αξίωση για παροχές περιλαμβάνει, σύμφωνα με το άρθρο 64,

3 — Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989, υπόθεση 22/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1989, σ. 143, σκέψη 3).

— τις αποδοχές για δεκατρείς το πολύ εβδομάδες, οι οποίες προηγούνται αμέσως της ημερομηνίας καταγγελίας της εργασιακής σχέσεως (πλην του επιδόματος αδείας) [περίπτωση a],

— τις αποδοχές για το χρονικό διάστημα της προθεσμίας καταγγελίας η οποία ισούται, όπως παρατηρεί η Επιτροπή, με έξι εβδομάδες, [περίπτωση b], και

— επίδομα αδείας, το πολύ για ένα έτος [περίπτωση c].

16. Όπως ορθώς υποστηρίζουν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, η περίοδος αναφοράς των δεκατριών εβδομάδων, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 64, περίπτωση a, του ολλανδικού νόμου, ισοδυναμεί με την περίοδο αναφοράς τριών μηνών πριν από την ημερομηνία καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας, που προβλέπεται στα άρθρα 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση και 4, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση της οδηγίας. Επομένως, η επιλογή αυτή του Ολλανδού νομοθέτη είναι σύμφωνη με την οδηγία.

17. Περαιτέρω, όπως ορθώς επίσης παρατηρούν τα μέρη, η επιπλέον διασφάλιση απαιτήσεων των εργαζομένων, οι οποίες εκτείνονται και στο διάστημα της προθεσμίας καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας (άρθρο 64, περίπτωση b, του ολλανδικού νόμου), δηλαδή υπερβαίνουν την περίοδο αναφοράς, αποτελεί εφαρμογή ευνοϊκότερου μέτρου, κατά την έννοια του άρθρου 9 της οδηγίας.

18. Το αυτό θα πρέπει να γίνει δεκτό και για το επίδομα αδείας που διασφαλίζεται γιά ένα έτος (άρθρο 64, περίπτωση c), τουλάχιστον για το τμήμα του που υπερβαίνει την περίοδο αναφοράς [4].

IV — Τα πραγματικά περιστατικά

19. Ο Regeling, προσφεύγων στην κύρια δίκη, ανέλαβε εργασία ως συγκολλητής στον Ολλανδό εργοδότη Moojen, στις 29 Οκτωβρίου 1990.

Στις 14 Ιουνίου 1991, ο εργοδότης του κατήγγειλε την σύμβαση εργασίας, η οποία έληξε την 1η Αυγούστου του ίδιου έτους.

4 — Όπως θα εκθέσω στο οικείο μέρος (βλ. παράγραφο 51), η εγγύηση κατά την οδηγία περιλαμβάνει το σύνολο των αποδοχών που εδικαιούτο ο εργαζόμενος, για παρασχεθείσα εργασία κατά την περίοδο αναφοράς, συμπεριλαμβανομένων των νομίμων προσαυξήσεων και επιδομάτων. Επομένως, το μεν επίδομα αδείας που αντιστοιχεί στην περίοδο αναφοράς (τρεις μήνες ή δεκατρείς εβδομάδες) λαμβάνεται υπόψιν αυτοδικαίως για τον υπολογισμό της εγγυήσεως, ενώ η καταβολή επιδόματος για τον επιπλέον χρόνο (μέχρι συμπληρώσεως ενός έτους) αποτελεί ευνοϊκότερο μέτρο (άρθρο 9 της οδηγίας).

Μετά ταύτα, στις 21 Απριλίου 1992, ο εργοδότης κηρύχθηκε σε πτώχευση, η σχετική διαδικασία όμως ανεστάλη λόγω ελλείψεως πτωχευτικής περιουσίας.

20. Μέχρι το τέλος του 1990, ο προσφεύγων εισέπραττε κανονικά τον μισθό του, που ανερχόταν σε 3 900 ολλανδικά φιορίνια (HFL) (χωρίς το επίδομα αδείας). Από την 1η Ιανουαρίου 1991 και εφεξής, όμως, ο εργοδότης, λόγω οικονομικών δυσχερειών, προέβαινε σποραδικά σε τμηματικές καταβολές μισθών προς τον προσφεύγοντα. Το σύνολο των καταβολών αυτών, μέχρι την καταγγελία της σχέσεως εργασίας, ανήλθε σε 18 136 HFL.

21. Μετά την κήρυξη της πτωχεύσεως, ο προσφεύγων ζήτησε από τον ολλανδικό οργανισμό εγγυήσεως την καταβολή της εγγυήσεως που προβλέπει η οδηγία. Οι απαιτήσεις που έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την κρίσιμη περίοδο από τις 15 Μαρτίου έως τις 25 Ιουλίου 1991 (ήτοι την περίοδο αναφοράς των δεκατριών εβδομάδων, ή τριών μηνών, καθώς και την περίοδο των έξι εβδομάδων για την καταγγελία της συμβάσεως εργασίας) για μισθούς, υπερωριακή απασχόληση και επίδομα αδείας, ανήρχοντο, κατά τους υπολογισμούς του, σε 21 892 HFL. Επομένως, κατά τον προσφεύγοντα, ο εργοδότης του όφειλε ακόμη 3 756 HFL για καθυστερούμενους μισθούς συν παρεπόμενες απαιτήσεις.

22. Η αίτηση του προσφεύγοντος απορρίφθηκε από τον οργανισμό, με την αιτιολογία ότι το σύνολο των τμηματικών καταβολών που πραγματοποίησε ο εργοδότης κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, υπερβαίνει το συνολικό ποσό των μισθολογικών απαιτήσεων του προσφεύγοντος για την ίδια περίοδο.

23. Με προσφυγή του κατά της τελευταίας αποφάσεως ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι οι τμηματικές καταβολές του εργοδότη δεν αφορούσαν μόνο απαιτήσεις που γεννήθηκαν κατά την διάρκεια της περιόδου αναφοράς, αλλά και χρονικώς προγενέστερες απαιτήσεις (δηλαδή από 1ης Ιανουαρίου μέχρι 15ης Μαρτίου 1991), η ικανοποίηση των οποίων προηγείται. Αντιθέτως, ο οργανισμός εγγυήσεως προέβαλε ότι οι τμηματικές καταβολές του εργοδότη που πραγματοποιήθηκαν εντός της κρίσιμης περιόδου προορίζονται να εξοφλήσουν απαιτήσεις που γεννήθηκαν κατά την περίοδο αυτή, ενόψει δε τούτου δεν υφίστανται πλέον ανεξόφλητες απαιτήσεις του προσφεύγοντος.

24. Το παραπέμπον δικαστήριο παρατηρεί ότι το ζήτημα αυτό δεν ρυθμίζεται ρητώς από τις επίμαχες εθνικές διατάξεις, ενώ εξάλλου η νομολογία των ολλανδικών δικαστηρίων είναι διχασμένη επί του θέματος. Έτσι, τα αστικά δικαστήρια κάνουν δεκτή την άποψη του προσφεύγοντος, ενώ τα διοικητικά δικαστήρια συντάσσονται με την θέση του οργανισμού εγγυήσεως.

25. Ειδικότερα, σύμφωνα με την νομολογία του Hoge Raad, επί απαιτήσεων όπως αυτές του προσφεύγοντος έχουν εφαρμογή τα άρθρα 1432 και 1435 του Burgerlijk Wetboek

(αστικού κώδικα), από δε 1ης Ιανουαρίου 1992 το νέο άρθρο 43 του έκτου βιβλίου του ίδιου κώδικα, το οποίο έχει το αυτό περιεχόμενο με τα προηγούμενα. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι όταν ένας οφειλέτης προβαίνει σε καταβολή η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξόφληση δύο τουλάχιστον υποχρεώσεων, ο οφειλέτης καθορίζει ποια υποχρέωση θα εξοφληθεί πρώτη. Ελλείψει ορισμού από τον οφειλέτη, εξοφλούνται οι ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις, στην συνέχεια οι επαχθέστερες, εφόσον δε όλες οι απαιτήσεις είναι ληξιπρόθεσμες και εξίσου επαχθείς, η καταβολή του οφειλέτη εξοφλεί τις εκάστοτε παλαιότερες. Το παραπέμπον δικαστήριο παρατηρεί ότι κατ' εφαρμογήν των διατάξεων αυτών, ο προσφεύγων εξακολουθεί να έχει ανεξόφλητες απαιτήσεις για την κρίσιμη περίοδο και, επομένως, δικαιούται εγγυήσεως.

26. Από την άλλη πλευρά, τα διοικητικά δικαστήρια, και ιδίως το Centrale Raad van Beroep, θεωρούν ότι κάθε καταβολή μισθού που πραγματοποιήθηκε εντός του χρονικού διαστήματος του ανωτέρω άρθρου 64, περιπτώσεις a και b, του νόμου περί ανεργίας, πρέπει να συμψηφισθούν κατά πρώτο λόγο με τις απαιτήσεις του μισθωτού που πρέκυψαν κατά την ίδια περίοδο, μη λαμβανομένων υπόψη των κανόνων καταλογισμού του αστικού δικαίου. Το Centrale Raad θεωρεί συναφώς ότι οι διατάξεις περί καταβολής της εγγυήσεως από τον αρμόδιο οργανισμό εντάσσονται στο δημόσιο δίκαιο και είναι ειδικές εν σχέσει προς τις διατάξεις του αστικού δικαίου. Η σύνδεση της αξιώσεως για καταβολή της εγγυήσεως με αξιώσεις του ιδιωτικού δικαίου θα είχε ως συνέπεια, δικαιώματα που γεννήθηκαν πριν από τον κρίσιμο χρόνο να καθορίζουν τις υποχρεώσεις του οργανισμού εγγυήσεως που ανάγονται εντός του χρόνου αυτού. Τούτο όμως, κατά το Centrale Raad, αντιβαίνει στο όλο σύστημα της ρυθμίσεως περί αναλήψεως των υποχρεώσεων του εργοδότη από τον οργανισμό εγγυήσεως. Κατ' εφαρμογήν της νομολογίας αυτής, ο προσφεύγων δεν έχει ανεξόφλητες απαιτήσεις για την κρίσιμη περίοδο και συνεπώς δεν δικαιούται εγγυήσεως. Το παραπέμπον δικαστήριο παρατηρεί ότι το Centrale Raad έχει επίγνωση ότι η λύση αυτή οδηγεί σε μη ικανοποιητικά αποτελέσματα, αλλά ότι δεν βλέπει άλλη λύση στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου.

27. Ενόψει τούτων, το παραπέμπον δικαστήριο, διερωτώμενο ποια από τις δύο ερμηνείες των επίμαχων εθνικών διατάξεων συμβιβάζεται με την οδηγία, υποβάλλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

V — Το προδικαστικό ερώτημα

«Συνιστούν πλήρη εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία 80/987 οι εθνικές διατάξεις οι οποίες ενδέχεται να έχουν ως συνέπεια ότι η προβλεπόμενη στην οδηγία αυτή πληρωμή απαιτήσεως για αμοιβή εργασίας χωρεί μόνον όταν και καθόσον η ενλόγω απαίτηση για αμοιβή εργασίας για την προβλεπόμενη από την οδηγία αυτή περίοδο αφορά μεγαλύτερο ποσό από το ποσό της αμοιβής εργασίας, το οποίο έλαβε ο μισθωτός *κατά* την περίοδο αυτή και το οποίο, εν τούτοις, κατά το αστικό δίκαιο του κράτους μέλους, πρέπει να καταλογιστεί σε απαίτηση για αμοιβή εργασίας η οποία είχε γεννηθεί *πριν* από την περίοδο αυτή;»

VI — Επί της ουσίας

28. Με το ερώτημα αυτό, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν, σε περίπτωση που ο μισθωτός έχει κατά του εργοδότη ανεξόφλητες απαιτήσεις για εργασία οι οποίες υπερβαίνουν την περίοδο αναφοράς, οι τμηματικές καταβολές μισθού που πραγματοποίησε ο εργοδότης κατά την διάρκεια της τελευταίας περιόδου πρέπει, σύμφωνα με την οδηγία, να θεωρηθεί ότι εξοφλούν αποκλειστικά τις απαιτήσεις που γεννήθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς ή μήπως, κατά προτεραιότητα, τις παλαιότερες απαιτήσεις του εργαζομένου. Με άλλα λόγια, ερωτάται αν οι καταβολές που έγιναν από τον εργοδότη κατά την περίοδο αναφοράς θα πρέπει να συμψηφισθούν με τις απαιτήσεις του εργαζομένου που γεννήθηκαν την περίοδο αυτή, ή με τις προγενέστερες απαιτήσεις του τελευταίου.

29. Με το περιεχόμενο αυτό, το προδικαστικό ερώτημα θέτει ζήτημα ερμηνείας των όρων «ανεξόφλητες απαιτήσεις για αμοιβές», οι οποίοι απαντούν στο άρθρο 4 της οδηγίας, και ειδικότερα στην παράγραφο 2, περίπτωση δεύτερη του άρθρου αυτού, η οποία, όπως δεν αμφισβητείται, έχει εφαρμογή εν προκειμένω.

30. Συναφώς, ο προσφεύγων στην κύρια δίκη υποστηρίζει ότι η οδηγία σκοπεί να εξασφαλίσει στους εργαζομένους την καταβολή όλων των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους που ανάγονται στην περίοδο αναφοράς και ότι μία ερμηνεία των επίμαχων εθνικών διατάξεων προς την κατεύθυνση που ακολουθεί το Centrale Raad van Beroep είναι αντίθετη προς την οδηγία.

Παρομοίως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι όταν ο εργοδότης, κατά την περίοδο αναφοράς, καταβάλλει αμοιβές οι οποίες, στην πραγματικότητα, αντιστοιχούν σε προηγούμενες περιόδους, ο μισθωτός διατηρεί τις απαιτήσεις του για την περίοδο αναφοράς και πρέπει να λάβει την αντίστοιχη εγγύηση, σύμφωνα με τον σκοπό της οδηγίας.

31. Αντιθέτως, ο καθού οργανισμός επισημαίνει ότι η οδηγία σκοπεί σε μερική εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών και ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, επιτρέπει στα κράτη μέλη να καθορίσουν ελεύθερα, μεταξύ άλλων, την έννοια της «αμοιβής εργασίας». Εξάλλου, το εφαρμοστέο εν προκειμένω άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας δεν περιέχει συγκεκριμένη μέθοδο καθορισμού της αμοιβής που αντιστοιχεί στην περίοδο αναφοράς. Από αυτά, ο καθού οργανισμός συνάγει ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίσουν ποια αμοιβή, και επομένως ποιες απαιτήσεις, αντιστοιχούν στην περίοδο αναφοράς.

Παρομοίως, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι, εν όψει των περιορισμένων στόχων της οδηγίας, εναπόκειται στο εσωτερικό δίκαιο να καθορίσει πώς πρέπει να ρυθμισθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την σύμβαση εργασίας. Εξάλλου, η οδηγία επιβάλλει υποχρεωτικώς την ανάληψη μόνο των απαιτήσεων των

μισθωτών που γεννήθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς, όχι δε και των παλαιότερων απαιτήσεων. Ως εκ τούτου, στο εσωτερικό δίκαιο εναπόκειται να καθορίσει και την τύχη των παλαιότερων απαιτήσεων των εργαζομένων και την τύχη των πληρωμών που πραγματοποίησε ο εργοδότης κατά την περίοδο αναφοράς, αν δηλαδή οι πληρωμές αυτές θα εξοφλήσουν απαιτήσεις του εργαζομένου που γεννήθηκαν κατά την ενλόγω περίοδο ή παλαιότερες απαιτήσεις. Επομένως, κατά την ίδια κυβέρνηση, δεν αντίκειται στην οδηγία ο συμψηφισμός των καταβολών του εργοδότη με απαιτήσεις μόνο της περιόδου αναφοράς και όχι με παλαιότερες ανεξόφλητες απαιτήσεις του μισθωτού.

32. Θα πρέπει εκ προοιμίου να παρατηρηθεί ότι μία διαφορά όπως αυτή στην κύρια δίκη δεν είναι διαφορά αμιγώς εσωτερικού δικαίου, είτε δημοσίου είτε ιδωτικού, όπως εσφαλμένως φαίνεται να υπολαμβάνουν τα εθνικά δικαστήρια. Είναι κατά πρώτο λόγο διαφορά κοινοτικού δικαίου. Και τούτο διότι οι επίμαχες διατάξεις του νόμου περί της ανεργίας, μετά την 23η Οκτωβρίου 1983, θεωρείται ότι μεταφέρουν την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο, δηλαδή ενσωματώνουν τμήμα της κοινοτικής έννομης τάξεως στο εθνικό δίκαιο. Ως εκ τούτου, στις ενλόγω διατάξεις δεν μπορούν να εφαρμοσθούν, ούτε ευθέως ούτε κατ' αναλογίαν, οι αρχές και οι μέθοδοι του ενός ή του άλλου συγκεκριμένου κλάδου του εσωτερικού δικαίου. Αντιθέτως, ο εθνικός δικαστής, τοποθετώντας τις διατάξεις μεταφοράς της οδηγίας στο ευρύτερο πλαίσιο του εσωτερικού δικαίου, και αξιοποιώντας τις γενικές ερμηνευτικές αρχές που συνάδουν με την ιδιαίτερη φύση τους, θα πρέπει να ερμηνεύει τις διατάξεις μεταφοράς αυτόνομα, βάσει κοινοτικών κριτηρίων, και με στόχο την επίτευξη του αποτελέσματος στο οποίο αποβλέπει η οδηγία.

33. Κατά την ερμηνεία των εθνικών διατάξεων θα πρέπει να εφαρμόζεται *η αρχή της σύμφωνης με το κοινοτικό δίκαιο ερμηνείας*. Η αρχή αυτή προβλέπει, όπως παγίως κρίνει το Δικαστήριο, ότι:

«κάθε εθνικό δικαστήριο, οσάκις ερμηνεύει και εφαρμόζει το εθνικό δίκαιο, πρέπει να θεωρεί δεδομένο ότι το κράτος είχε την πρόθεση να εκτελέσει πλήρως τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία. (...) εφαρμόζοντας το εθνικό δίκαιο, είτε πρόκειται για προγενέστερες είτε για μεταγενέστερες της οδηγίας διατάξεις, το εθνικό δικαστήριο που καλείται να το ερμηνεύσει, οφείλει να πράξει τούτο κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει, συμμορφούμενο έτσι προς το άρθρο 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης.

Το εθνικό δικαστήριο οφείλει να τηρεί την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας ιδιαιτέρως οσάκις ένα κράτος μέλος έχει θεωρήσει, όπως εν προκειμένω, ότι οι υφιστάμενες διατάξεις του εθνικού του δικαίου ανταποκρίνονται στις επιταγές της οικείας οδηγίας» [5].

5 — Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1993, υπόθεση C-334/92, Wagner Miret (Συλλογή 1993, σ. I-6911, σκέψεις 20 και 21).

34. Από την αρχή αυτή απορρέουν, κατά την γνώμη μου, δύο ειδικότερες επιταγές. Κατά την *πρώτη επιταγή*, όταν οι διατάξεις με τις οποίες μεταφέρεται οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο χρήζουν ερμηνείας, θα πρέπει να ερμηνεύονται, κατά το δυνατόν, κατά τρόπο που να προκύπτει ότι είναι σύμφωνες με τις διατάξεις της οδηγίας.

Την επιταγή αυτή τονίζει το Δικαστήριο ιδίως κατά τον έλεγχο της συμφωνίας διατάξεων του παραγώγου κοινοτικού δικαίου προς κοινοτικές διατάξεις υπέρτερης ισχύος. Έτσι, π.χ., κρίνεται ότι «(...) όταν ένα κείμενο παραγώγου κοινοτικού δικαίου χρήζει ερμηνείας, πρέπει να ερμηνεύεται, κατά το δυνατόν, κατά τρόπο που να προκύπτει ότι είναι σύμφωνο με τις διατάξεις της Συνθήκης. (...) Ομοίως, η ερμηνεία των εκτελεστικών κανονισμών πρέπει να είναι, κατά το δυνατόν, σύμφωνη με τις διατάξεις του βασικού κανονισμού» [6].

Δεδομένου όμως ότι και οι διατάξεις της οδηγίας υπερισχύουν των διατάξεων του εθνικού δικαίου που μεταφέρουν την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο, η ανωτέρω επιταγή ισχύει, για την ταυτότητα του λόγου, και στην προκειμένη περίπτωση.

35. Κατά την *δεύτερη επιταγή*, όταν εθνικές διατάξεις που μεταφέρουν οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο επιδέχονται περισσότερες από μία ερμηνείες, πρέπει να προτιμηθεί εκείνη που καθιστά τις διατάξεις αυτές σύμφωνες με την οδηγία, και όχι εκείνη που συνεπάγεται το ασυμβίβαστό τους προς αυτήν.

Και αυτή την αρχή έχει κάνει δεκτή το Δικαστήριο κατά τον έλεγχο του κύρους διατάξεων του παραγώγου κοινοτικού δικαίου, τονίζοντας ότι «(...) όταν μία διάταξη παραγώγου δικαίου επιδέχεται περισσότερες από μία ερμηνείες, πρέπει να προτιμηθεί εκείνη που καθιστά την διάταξη σύμφωνη με τη Συνθήκη και όχι εκείνη που συνεπάγεται το ασυμβίβαστό της προς τη Συνθήκη» [7].

Ωστόσο, για τους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω, η αυτή αρχή θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ισχύει και κατά την ερμηνεία εθνικών διατάξεων που μεταφέρουν την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο [8].

6 — Απόφαση της 24ης Ιουνίου 1993, υπόθεση C-90/92, Dr Tretter (Συλλογή 1993, σ. I-3569, σκέψη 11).

7 — Βλ. απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1986, υπόθεση 252/83, Επιτροπή κατά Δανίας (Συλλογή 1986, σ. 3713, σκέψη 15).

8 — Πράγματι, η ενσωμάτωση της κοινοτικής έννομης τάξεως στις εθνικές έννομες τάξεις συνεπάγεται την αναδιάταξη και διαβάθμιση των κανόνων δικαίου στο εσωτερικό της Κοινότητας υπό μορφήν πυραμίδας, στη βάση της οποίας ευρίσκονται οι εθνικοί κανόνες, στο ενδιάμεσο επίπεδο οι κανόνες του παραγώγου κοινοτικού δικαίου και στην κορυφή οι κανόνες της Συνθήκης και των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου. Κατά την διαβάθμιση αυτή, οι κανόνες κάθε βαθμίδας πρέπει να είναι σύμφωνοι με τους κανόνες όχι μόνο της ανώτερης, αλλά όλων των υπερκείμενων βαθμίδων, κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίζεται η συνοχή και η αποτελεσματικότητα του συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, η αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου έναντι του εθνικού δικαίου δεν είναι παρά ειδικότερη εκδήλωση της γενικότερης αρχής της υπεροχής των κανόνων ανώτερης βαθμίδας έναντι των κανόνων κατώτερης βαθμίδας, η οποία είναι σύμφυτη με την ίδια έννοια του συστήματος κανόνων δικαίου. Για τον λόγο αυτό, η σχέση μεταξύ των εθνικών κανόνων μεταφοράς και των κανόνων της οδηγίας είναι συμμετρική προς την σχέση μεταξύ των κανόνων της οδηγίας προς τους κανόνες της Συνθήκης, ό,τι δε ισχύει για την δεύτερη, ισχύει και για την πρώτη.

36. Εννοείται ότι οι προεκτεθείσες αρχές δεν έχουν την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής αρκεί να επιλέξει μία από τις δύο λύσεις που προσφέρει το εσωτερικό δίκαιο, προεχόντως διότι, όπως προεκτέθηκε, τέτοιο δίλημμα δεν τίθεται ενόψει της φύσεως της διαφοράς ως κοινοτικού δικαίου.

37. Ούτε τίθεται ζήτημα εφαρμογής, ευθέως ή κατ' αναλογίαν, της λύσεως που παρουσιάζεται ως «ευνοϊκότερη» για τον εργαζόμενο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση (εν προκειμένω της αστικολογικής). Καταρχάς, το γεγονός ότι η αστικολογική λύση καταλήγει υπέρ του εργαζομένου στην προκειμένη περίπτωση είναι συμπτωματικό. Όπως είδαμε, το ολλανδικό αστικό δίκαιο ρυθμίζει λεπτομερώς το ζήτημα της σειράς εξοφλήσεως των απαιτήσεων, δίδοντας προτεραιότητα σε αυτές που καθορίζει ο εργοδότης, έπειτα στις επαχθέστερες, κ.ο.κ.ε. Όμως, οι προτεραιότητες αυτές δεν συνάδουν προς την οδηγία. Όπως θα εκτεθεί αναλυτικότερα κατωτέρω (σημείο 45) δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο εργοδότης θα καθορίσει ποια απαίτηση εξοφλείται με την μερική καταβολή και ποια παραμένει ανεξόφλητη, διότι έτσι θα καθόριζε την ύπαρξη και την έκταση κοινοτικού δικαιώματος (δηλαδή της εγγυήσεως). Ομοίως, εκτός του πνεύματος της οδηγίας είναι και το κριτήριο του επαχθούς ή μη της απαιτήσεως. Εξάλλου, δεδομένου ότι η σειρά εξοφλήσεως των απαιτήσεων κατά τον ολλανδικό αστικό κώδικα έχει συγκεκριμένη εσωτερική λογική και αποτελεί σύστημα, δεν νοείται να διασπάσει κανείς την συνοχή της και να επιλέξει ορισμένα από τα κριτήρια για να τα εφαρμόσει στην συγκεκριμένη περίπτωση.

38. Τέλος, δεν τίθεται ζήτημα εξευρέσεως της «ευνοϊκότερης» λύσεως για τον εργαζόμενο κατ' επίκληση απλώς και μόνο του προεκτεθέντος (παράγραφος 3) σκοπού της οδηγίας. Πράγματι, η οδηγία σκοπεί στην παροχή ορισμένων εγγυήσεων στους εργαζομένους, πλην εξαρτά την παροχή της εγγυήσεως από ορισμένες προϋποθέσεις, δεν επιβάλλει δε την πάση θυσία παροχή της εγγυήσεως σε κάθε περίπτωση. Από τον σκοπό της οδηγίας δεν μπορούν να συναχθούν λύσεις οι οποίες δεν συνάδουν με το γράμμα της [9], διότι ακόμη και η τελολογική ερμηνεία είναι ερμηνεία intra legem και όχι ερμηνεία extra legem ή contra legem. Προέχει επομένως σε κάθε περίπτωση η ερμηνεία των κοινοτικών διατάξεων που είναι εκάστοτε εφαρμοστέες, και, εφόσον καταλείπεται περιθώριο ευνοϊκής ερμηνείας, τότε επιτρέπεται η αξιοποίηση του προστατευτικού σκοπού της οδηγίας.

39. Μετά τις διευκρινίσεις αυτές, ας προχωρήσομε στην ουσία, δηλαδή στην διευκρίνιση του ζητήματος ποιες απαιτήσεις πρέπει να θεωρούνται ως «ανεξόφλητες» κατά την οδηγία, ώστε να δύνανται να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό της εγγυήσεως.

40. Όπως προκύπτει ιδίως από την πρώτη αιτιολογική σκέψη και από τα άρθρα 1, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, οι συνιστώμενοι οργανισμοί εγγυήσεως πρέπει να εξασφαλίζουν, καταρχήν,

9 — Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1995, υπόθεση C-479/93, Francovich II (Συλλογή 1995 σ. I-3843, σκέψη 20).

όλες τις ανεξόφλητες απαιτήσεις των μισθωτών, οι οποίες γεννώνται πριν από μία ορισμένη ημερομηνία και συνάπτονται με την αφερεγγυότητα του εργοδότη.

41. Εξάλλου, ως «ανεξόφλητες», σύμφωνα με την τρέχουσα σημασία του όρου και εφόσον δεν προκύπτει τίποτε άλλο από την οδηγία, πρέπει να θεωρηθούν όλες οι απαιτήσεις για τις οποίες δεν εχώρησε καταβολή εκ μέρους του εργοδότη λόγω της αφερεγγυότητάς του. Σε περίπτωση δε που εχώρησαν τμηματικές καταβολές εκ μέρους του τελευταίου, «ανεξόφλητες» είναι οι απαιτήσεις που απομένουν όταν από το σύνολο των ως άνω απαιτήσεων του μισθωτού αφαιρεθεί το σύνολο των καταβολών του εργοδότη. Στην περίπτωση αυτή είναι αδιάφορο πότε έλαβαν χώρα οι μερικές καταβολές, αν δηλαδή αυτές έγιναν στην αρχή, στην μέση ή στο τέλος της περιόδου πριν από την ημερομηνία που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 3 της οδηγίας.

42. Η έννοια αυτή του όρου «ανεξόφλητες» απαιτήσεις πρέπει να γίνει δεκτή, και μάλιστα κατά μείζονα λόγο, όταν τα κράτη μέλη καθορίζουν περίοδο αναφοράς κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, και περιορίζουν την υποχρέωση πληρωμής των οργανισμών εγγυήσεως στις απαιτήσεις των μισθωτών που ανάγονται στην περίοδο αυτή.

43. Πράγματι, και στην τελευταία περίπτωση, οι μισθωτοί που έμειναν απλήρωτοι, εν όλω ή εν μέρει, για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της περιόδου αναφοράς, εξακολουθούν να έχουν τις ίδιες απαιτήσεις, *συνολικώς*, έναντι του αφερέγγυου εργοδότη, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση. Η μόνη διαφορά είναι ότι, όταν θεσπίζεται περίοδος αναφοράς κατά το άρθρο 4, η εγγύηση δεν περιλαμβάνει το σύνολο των ανεξόφλητων απαιτήσεων, αλλά αυτές που εμπίπτουν στην περίοδο αναφοράς. Εφόσον δε ο εργοδότης κατέβαλε σποραδικώς τμήματα των οφειλομένων μισθών, «ανεξόφλητες» απαιτήσεις εμπίπτουσες στην περίοδο αναφοράς είναι, και πάλι, αυτές οι οποίες απομένουν όταν από το σύνολο των απαιτήσεων αφαιρεθεί το σύνολο των καταβολών, είτε αυτές πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς, είτε προ αυτής (π.χ. προκαταβολές μισθού), είτε και μετά την περίοδο αναφοράς (π.χ. καθυστερημένη μεν, πλην όμως εξόφληση των οφειλομένων μισθών). Πράγματι, δεν θα ήταν λογικό και θα υπερέβαινε τον σκοπό της οδηγίας, αν αυτές οι προκαταβολές ή οι καθυστερημένες εξοφλήσεις μισθών δεν ελαμβάνοντο υπόψη για τον καθορισμό των εμπιπτουσών στην περίοδο αναφοράς «ανεξόφλητων» απαιτήσεων του μισθωτού [10].

44. Επομένως, ο χρόνος πραγματοποιήσεως των καταβολών δεν έχει, καθεαυτόν, σημασία, και μάλιστα υπό την έννοια που προτείνουν ο καθού οργανισμός και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Πράγματι, η αποδοχή της απόψεως αυτής θα εξαρτούσε την ύπαρξη και την έκταση δικαιωμάτων που παρέχει το κοινοτικό δίκαιο από τυχαίους και απρόβλεπτους παράγοντες, όπως η ρευστότητα του αφερέγγυου εργοδότη, ενδεχομένως δε από την βούληση και τους χειρι-

10 — Κατά τούτο η προτεινόμενη ερμηνεία είναι όχι μόνο λογική αλλά και δίκαιη. Και τούτο διότι αποτρέπει τυχόν καταχρήσεις, όπως η εξόφληση δύο φορές της ίδιας απαιτήσεως, υπό μορφήν αφενός μεν προκαταβολής (ή αναδρομικής καταβολής) μισθού αντιστοιχούντος στην περίοδο αναφοράς, αφετέρου δε εγγυήσεως για την ίδια απαίτηση.

σμούς του τελευταίου. Έτσι, θα αρκούσε ο εργοδότης, τυχαίως ή σκοπίμως, να καταβάλει κατά την περίοδο αναφοράς μισθούς που αντιστοιχούν κατ' ουσίαν σε παλαιότερες απαιτήσεις των εργαζομένων, για να μειωθεί ή και να εξανεμισθεί η εγγύηση που δικαιούνται οι τελευταίοι. Τούτο όμως θα αντέκειτο στον προστατευτικό σκοπό που επιδιώκει η οδηγία.

45. Επιπλέον, η αποδοχή της απόψεως αυτής θα σήμαινε ότι η ήδη περιορισμένη εγγύηση που προκύπτει από την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 2, θα μπορούσε να περιορισθεί ακόμη περισσότερο με την βούληση του εργοδότη, για λόγους πέραν αυτών που προβλέπονται στην οδηγία. Τούτο όμως δεν μπορεί να γίνει δεκτό, διότι οι περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται ο περιορισμός της υποχρεώσεως προς πληρωμή των οργανισμών εγγυήσεως ορίζονται περιοριστικώς στην οδηγία, οι δε σχετικές διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται στενώς, ενόψει του εξαιρετικού τους χαρακτήρα και του σκοπού της οδηγίας.

46. Η αντίθετη άποψη δεν ευρίσκει έρεισμα ούτε στην περιορισμένη εναρμόνιση που επιδιώκει η οδηγία, ούτε στην ευχέρεια που παρέχει το άρθρο 2, παράγραφος 2, αυτής.

47. Είναι αλήθεια ότι με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1995, Francovich II [11], το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία επιδιώκει μερική εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών στον τομέα της προστασίας των μισθωτών λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη (σκέψη 20). Ωστόσο, με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο επέλυσε διαφορετικό ζήτημα. Ειδικότερα, διευκρίνισε την έννοια της αφερεγγυότητας του εργοδότη κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, η οποία είναι καθοριστική για την έκταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας. Με την απόφαση κρίθηκε ότι, ενόψει της ανυπαρξίας κοινώς αποδεκτής έννοιας περί αφερεγγυότητας, στην οδηγία υπάγονται μόνο οι μισθωτοί που συνδέονται με εργοδότη υποκείμενο σε διαδικασία συλλογικής ικανοποιήσεως των πιστωτών. Το ζήτημα αυτό δεν έχει σχέση με την προκειμένη υπόθεση, στην οποία δεν αμφισβητείται οτι ο προσφεύγων και ο εργοδότης του εμπίπτουν στην οδηγία.

Εξάλλου, η λύση της μερικής εναρμονίσεως φαίνεται ότι δεν επιδιώχθηκε από τον κοινοτικό νομοθέτη, αλλά επιβλήθηκε εκ των πραγμάτων, δηλαδή λόγω των σημαντικών διαφορών που παρουσίαζαν οι νομοθεσίες των κρατών μελών στο υπόψη θέμα, και της πρακτικής δυσχέρειας να ευρεθούν κοινοί κανόνες που να δύνανται να εφαρμοσθούν ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη [12]. Δεδομένου ότι τέτοια δυσχέρεια δεν ανακύπτει για τον προσδιορισμό της έννοιας των ανεξόφλητων απαιτήσεων, δεν υπάρχει λόγος επικλήσεως της ανωτέρω νομοθετικής επιλογής.

11 — Προμνησθείσα στην υποσημείωση 9.

12 — Βλ. ίδια απόφαση, σκέψη 28.

48. Όσον αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι η διάταξη αυτή αφήνει στο εθνικό δίκαιο την ευχέρεια καθορισμού ορισμένων εννοιών, μεταξύ των οποίων και η έννοια της «αμοιβής εργασίας». Στις έννοιες όμως αυτές δεν περιλαμβάνεται η έννοια των «ανεξόφλητων απαιτήσεων», που είναι κρίσιμη εν προκειμένω. Δεδομένου δε ότι η απαρίθμηση στην διάταξη αυτή είναι περιοριστική, δεν χωρεί διασταλτική ερμηνεία της διατάξεως και επέκταση της παρεχομένης με αυτήν ευχέρειας και σε άλλες έννοιες, και μάλιστα σε έννοιες οι οποίες έχουν κοινοτικό περιεχόμενο, όπως η επίμαχη εν προκειμένω.

49. Ανεξαρτήτως τούτου, η ενλόγω διάταξη δεν έχει την έννοια που της αποδίδουν ο καθού οργανισμός και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Πράγματι, η διάταξη αυτή ουδόλως επιτρέπει στα κράτη μέλη να καθορίσουν κατά το δοκούν τις έννοιες του «μισθωτού», του «εργοδότη», της «αμοιβής εργασίας» κ.λπ., κατά την μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Αντιθέτως, η έννοια της διατάξεως είναι ότι, με την επιφύλαξη της λήψεως ευνοϊκότερων μέτρων (άρθρο 9 της οδηγίας), οι ανωτέρω όροι έχουν την ίδια έννοια κατά την μεταφορά της οδηγίας με αυτή που έχουν ήδη στο εσωτερικό δίκαιο.

50. Συναφώς, με την ήδη μνημονευθείσα απόφαση Wagner Miret [13] το Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε ότι:

«(...) σύμφωνα με με το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας, ο ορισμός της εννοίας "μισθωτός" εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο» (σκέψη 11),

έκρινε ότι:

«Συνεπώς, σκοπός της οδηγίας περί της αφερεγγυότητας των εργοδοτών είναι να έχει εφαρμογή σε όλες τις κατηγορίες εργαζομένων τους οποίους το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους χαρακτηρίζει ως μισθωτούς, εκτός από τις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημά της» (σκέψη 12).

Το Δικαστήριο κατέληξε ότι, εφόσον σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο τα διευθυντικά στελέχη επιχειρήσεων θεωρούνται ως μισθωτοί, τα μέτρα μεταφοράς της οδηγίας, καθό μέρος δεν εκάλυπταν και την κατηγορία αυτή, ήσαν πλημμελή, με αποτέλεσμα οι ενλόγω μισθωτοί, εφόσον αποκλείονται της εγγυήσεως, να έχουν δικαίωμα αποζημιώσεως κατά του κράτους (σκέψεις 14, 22 και διατακτικό).

51. Για την ταυτότητα του λόγου, το ίδιο πρέπει να γίνει δεκτό για όλους τους όρους που αναφέρονται στην ανωτέρω διάταξη. Έτσι, ως «αμοιβή εργασίας» για τον υπολογισμό της εγγυήσεως, νοείται ό,τι ο συγκεκριμένος εκάστοτε μισθωτός εδικαιούτο,

13 — Βλ., ανωτέρω, υποσημείωση 5.

σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο, να λάβει από τον εργοδότη του ως αντάλλαγμα για την παρασχεθείσα εργασία, πλήν όμως το στερήθηκε λόγω της αφερεγγυότητας του τελευταίου. Οι απολαβές των μισθωτών καθορίζονται γενικώς από κανονιστικές διατάξεις, από συλλογικές συμβάσεις, σε ορισμένες δε περιπτώσεις και με συμφωνία των μερών. Οι διατάξεις αυτές προβλέπουν κατώτατα όρια μισθών (ενίοτε δε και ανώτατα όρια), διάφορα επιδόματα, αυξήσεις, προσαυξήσεις, τιμαριθμικές αναπροσαρμογές κ.λπ. Κατά την γνώμη μου, όλες αυτές οι συνιστώσες του μισθού του εργαζομένου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της αμοιβής του [14] και, βάσει αυτής, για τον υπολογισμό της οφειλομένης εγγυήσεως [15] σύμφωνα με την οδηγία.

52. Στο ζήτημα τι πρέπει να θεωρείται ως «αμοιβή» για την εφαρμογή της οδηγίας, η τελευταία δεν παρέχει ευχέρεια αποκλίσεως από τις πάγιες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, και μάλιστα επί το δυσμενέστερο για τους μισθωτούς. Τούτο δε για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον διότι έχει ειδικό αντικείμενο, το οποίο συνίσταται στην προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, και όχι στην εναρμόνιση του εργατικού δικαίου των κρατών μελών. Δεύτερον διότι, αν τα κράτη μέλη είχαν την δυνατότητα να καθορίσουν έννοιες του «μισθωτού», της «αμοιβής εργασίας» κ.λπ. στενότερες από αυτές που ισχύουν παγίως στο εθνικό δίκαιο, θα μπορούσαν να εισαγάγουν περιορισμούς της προστασίας των μισθωτών σε περιπτώσεις μη ρητώς προβλεπόμενες από την οδηγία· τούτο, όμως, θα ερχόταν σε αντίθεση με το γράμμα και με το πνεύμα της τελευταίας.

53. Από την άποψη αυτή, το γεγονός ότι τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν την κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, υποχρέωση των οργανισμών εγγυήσεως προς πληρωμή ακόμη περισσότερο, δυνάμει της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου, δεν ασκεί καμμία επιρροή. Πράγματι, η τελευταία διάταξη επιτρέπει την επιβολή ανωτάτου ορίου στο ποσόν της εγγυήσεως που προέκυψε κατ' εφαρμογήν των άλλων δύο διατάξεων, και δεν αναφέρεται στον καθορισμό της ίδιας της εγγυήσεως. Εν πάση περιπτώσει, η προσφυγή στην εξαιρετική αυτή διάταξη (περί της οποίας, άλλωστε, δεν πρόκειται στην παρούσα υπόθεση) δικαιολογείται μόνο «για να αποφευχθεί η καταβολή ποσών πέρα από τα πλαίσια της κοινωνικής σκοπιμότητος της (...) οδηγίας» [16], όπερ δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

14 — Βλ. απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989, υπόθεση 22/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1989, σ. 143, σκέψη 11). Γενικώς, η έννοια της «αμοιβής» έχει ευρύ περιεχόμενο στο κοινοτικό κοινωνικό δίκαιο. Σχετικώς, βλ. ορισμό της «αμοιβής» στο άρθρο 119, εδάφιο 2, της Συνθήκης και την ερμηνεία του Δικαστηρίου [βλ., π.χ., αποφάσεις της 11ης Μαρτίου 1981, υπόθεση 69/80, Worringham (Συλλογή 1981, σ. 767, σκέψεις 14 και επ.), της 17ης Μαΐου 1990, υπόθεση C-262/88, Barber (Συλλογή 1990, σ. I-1889, σκέψεις 11 και 12), της 7ης Μαρτίου 1996, υπόθεση C-278/93, Freers κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-1165, σκέψεις 17 έως 20) κ.λπ.]. Βλ. επίσης άρθρο 68, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408 [απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 1992, υπόθεση C-201/91, Grisvard και Kreitz (Συλλογή 1992, σ. I-5009, σκέψεις 14 και επ.)] κ.λπ.

15 — Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η διαφορά μεταξύ του προσφεύγοντος και του οργανισμού εγγυήσεως οφείλεται ίσως, τουλάχιστον εν μέρει, και στο γεγονός ότι δεν φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη τα ίδια κονδύλια για τον υπολογισμό της εγγυήσεως. Τούτο σημαίνει ότι, ενδεχομένως, υπάρχει διάσταση απόψεων και σε ό,τι αφορά την έννοια της «αμοιβής εργασίας», η οποία λαμβάνεται ως βάση για τον καθορισμό της εγγυήσεως. Π.χ, από την διάταξη της παραπομπής συνάγεται ότι ο προσφεύγων θεωρεί, ορθώς κατά την γνώμη μου, ότι δικαιούται αμοιβής για υπερωριακή απασχόλησή του, καθώς και της νόμιμης αυξήσεως του μισθού του, ενώ ο οργανισμός εγγυήσεως δεν είναι βέβαιον ότι λαμβάνει υπόψη αυτά τα κονδύλια. Δεδομένου όμως ότι το ζήτημα αυτό δεν είναι εκκαθαρισμένο από απόψεως πραγματικού, ενώ εξάλλου ούτε το παραπέμπον δικαστήριο, ούτε άλλο μέρος, έθεσε ρητώς παρόμοιο θέμα, φρονώ ότι δεν είναι απαραίτητο να ασχοληθεί διεξοδικότερα το Δικαστήριο με το θέμα αυτό.

16 — Την συνδρομή της προϋποθέσεως αυτής δικαιούται και οφείλει, κατά την γνώμη μου, να ελέγχει το Δικαστήριο, είτε στα πλαίσια τυχόν προσφυγής της Επιτροπής, είτε στα πλαίσια προδικαστικού ερωτήματος.

VII — Πρόταση

54. Ενόψει τούτων, προτείνω να δοθεί στο προδικαστικό ερώτημα η εξής απάντηση:

«Το άρθρο 4, παράγραφος 2, περίπτωση δεύτερη, της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ έχει την έννοια ότι, εφόσον ο εργαζόμενος έχει κατά του εργοδότη ανεξόφλητες απαιτήσεις για αμοιβές εργασίας που υπερβαίνουν την περίοδο αναφοράς, οι τμηματικές καταβολές μισθού που πραγματοποίησε ο εργοδότης κατά την διάρκεια της ενλόγω περιόδου εξοφλούν απαιτήσεις του εργαζομένου που γεννήθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς μόνο εφόσον δεν υφίστανται προγενέστερες ανεξόφλητες απαιτήσεις του εργαζομένου από την ίδια αιτία.»